

zések apróbb betűkkel való szedését kívánatossa tette volna az a körülmény is, hogy így első pillantásra könnyen felismerte volna a könyv használója, hogy a könyvben mi a «hivatalos» szöveg, mi a szerző «subjektív» hozzáadása, erre pedig egy olyan nemű könyvnél, mint amilyen a szóban levő, nagy a szükség. Jelenleg is megkülönböztethető e kétféle szöveg, mert a hivatalos szöveg ritkított sorokkal van szedve, a magyarázó szöveg kompressz sorokkal; de a ritkított és kompressz sorok közötti különbség még sem olyan nagy, hogy néha az olvasó zavarba ne jöjjön, tulajdonképpen ilyen vagy olyan szöveget olvas-e.

Pirchala könyve Klamarik 1881-ben megjelent könyvének, mely tudvalevőleg minden középiskolában nélkülözhetlen volt, *teljesen új* kiadása. Tudjuk, hogy Klamarik maga 1893-ban közzétette könyve egyik részének új kiadását, melyet ő a második rész kiadásával ki akart egészíteni. Ez a munka csonka maradt, mert szerzője meghalt. Amikor tudomásunkra jutott, hogy Pirchala Klamarik könyvének új kiadásán dolgozik, azt hittük, hogy ő majd kiadja az 1893-ban megjelent első kötet folytatását. Most azonban látjuk, hogy itt valójában egész új könyvvel van dolgunk s látjuk, hogy Pirchala Klamarik 1893-ban megjelent könyve folytatásának megírásával — tekintve azt, hogy az I. részben foglaltak jó része már elavult — nem tett volna nagy szolgálatot. Így is, amint a könyv van, annak megkezdése és befejezése között már annyi az időköz, hogy egy pár pótló fejezetre volt szükség. Örömmel üdvözöljük a szerző abbéli elhatározását, hogy pótló füzetek kiadásával *au courant* akarja tartani a könyvet.

A második kötet végén adott tárgymutató nagyon emeli a könyv értékét, de ezt a tárgymutatót sokkal terjedelmesebbnek szeretnénk volna látni. Természeténél fogva ez a könyv gyakran fog kézben forogni, amikor *gyors* felvilágosításra van szükség. Az ilyen esetekben bizony cserben hagyja a keresőt a tárgymutató. Szívesen vettük volna, ha a szerző kétszer-háromszor akkora terjedelmet juttatott volna a tárgymutatónak és reméljük, hogy a tervbe vett pótló füzetek a tárgymutatót is ki fogják bővíteni.

Schmidt Márton.

*

A szellemi élet hygiénája. A népszerű főiskolán (university extension) tartott előadásai nyomán írta dr. *Salgó Jakab* a lipótmezei áll. elme-gyógyintézet főorvosa, egyet. m. tanár stb. Budapest, Franklin-Társulat 1905. Ára kötve 2 K.

Népszerű formában, de a tudomány mai színvonalán Salgó dr. e könyvében azon feltételeket boncolgatja, melyek mellett a lelki és

testi egészség veszélyeztetése nélkül szellemi munka végezhető. Találónan utal arra, hogy az idevágó kérdésekre nézve mily tájékozatlanság, sőt közömbösség mutatkozik a közönség körében; reméljük, hogy munkája nagyban hozzá fog járulni ennek eloszlatásához.

Hogy fejtegetéseit világossá tegye, szerencsésen magyarázza meg a lélektani alapfogalmakat. Meggyőzően mutatja ki, hogy csak a nyugalom alkalmas az elhasznált erők pótlására, nem pedig az ú. n. szórakozás, mely gyakran csak tovább fáraszt. Helyénvaló, hogy rámutat a sporttal való visszaélésre is, mely amaz, a tudomány által már tévesnek kimutatott nézeten alapszik, mintha az izommunka pihenés számba menne az idegrendszerre nézve. Sok találó megjegyzése közül kiemeljük, hogy a szülők nem a sok tudást, hanem csak a sok tanulást kárhoztatják, holott a kettő elválaszthatatlan. Pedagógiai tételei közül megemlíjtük, hogy nem tartja helyesnek különböző nehézségű tárgyakkal és a növendék különböző korában ugyanannyi ideig foglalkozni egyhuzamban.

Igen érdekes a munka azon része, melyben annak okait fejtegeti, hogy nálunk a paralysis jobban el van terjedve, mint bármely más országban. Ennek főokát az emberek anyagi zavarában s ebből folyólag a gondteherviselt szellemi munkában látja. Teljes képet azonban e részben szerző nézetéről aligha kapunk, mert a luetikus fertőtől, mint aetiologiai mozzanattól — úgy látszik, tekintettel hallgatóságára — eltekint, illetve annak fejtegetésétől tartózkodik. Pedig a felhozott statisztikai adatok magyarázatában ez a szempont is értékesíthető volna.

Kritikai szempontból csak két megjegyzésünk volna. Az egyik, hogy szerzőnk az «öntudat» szót nem helyes értelemben használja. «Öntudat» alatt ugyanis a saját magunkról való tudatot (Selbstbewusstseinen) értjük, nem pedig a tudatot általában (Bewusstseinen). Pedig szerző utóbbi értelemben is használja az előbbi kifejezést. A másik, hogy kissé dogmatikusan állítja a 74-ik lapon, hogy «az agy élet működése, életének minden kifelé való megnyilvánulása pszichikai természetű». Kevés psychologus irhatná alá e tételt, mert hiszen a tudattalan cerebratio kérdése még koránt sincs eldöntve. De szerző anynyira meg van győződve tétele helyességéről, hogy belőle a következő conclusiót vonja: «biztos tételként elfogadhatjuk, hogy álmoképek nélkül nincs álom». Ez állítás is még messze van a tudományos bizonyosságtól.

De mindez nem von le a sok szeretettel megírt könyv értékéből, melynek szellemét hadd illusztrálja a következő idézet. «A tudás gyarapítására oly készségesen és liberalisan meghozott nagy áldozatok nem elegendők Magyarország kulturális föladatainak teljesítésére.

Az erőket ápolni is kell. És ahol nagy munkában roskadozik az egyén, ahol végkimerüléssel fenyegeti nemzeti életünk harca a harcosok tömegének erőtlékéjét, ott idejekorán siessünk segíteni».

Pauler Ákos.

★

Egyetemes irodalomtörténet, szerkeszti: Heinrich Gusztáv. II. kötet.

Rómaiak és románok. 31 műmelléklettel és 218 szövegképpel. A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter támogatásával. Budapest, 1905, Franklin-Társulat kiadása. XV + 915 lap.

A millennium óta megindult nagy összefoglaló munkák egyikének, a Heinrich Gusztáv szerkesztésében megindult *Egyetemes Irodalomtörténetnek* II. kötete fekszik előttünk, mint az elmúlt félév irodalmi jelenségeinek egyik legjelentősebbje. Az I. kötetet,* tekintve ilyen nagyszabású mű előkészítésének s megjelenésének tetemes szellemi s technikai munkával járó nehézségeit, elég gyorsan követte a II. kötet. E II. kötet a különféle, egymástól időben, geografice, kulturára nézve távolabb eső ókori népek irodalmával foglalkozó I. kötetnél természet-szerűleg egységesebb, mert egy körben maradva, a világtörténelem másik nagy klasszikus népének, a rómainak s ivadékaiknak, a latin népeknek irodalmát, műveltségét tárja elénk.

A szakszerű kemény kritika ugyan elég gyorsan tetemes hiányokat fődözött föl a kötet egy részében, kitünt, hogy tudományos ereditiség szempontjából nem minden fejezet állja meg a helyét, ami — sajnos — ilyenfajta munkáknál még elég gyakori jelenség — mindamelllett e kötet is, épúgy mint előzője, tartalmánál s illusztrációinál fogva, továbbá annál a törekvésnél fogva, hogy (szakemberek munkája lévén minden fejezet) az esetleg tudományos szint adó részletek és viták kritikai feldolgozása helyett a főbb eredmények összefoglalását célozza, az iskolára és tanítóra nézve hasznos rendszeres kiegészítő kézikönyv a világtörténet tanításához.

Hogy a nagyközönség igényeinek kielégítése mellett (ha ugyan föltehető, hogy a nagyközönség ilyen nagyobb lélekzetű munkákat olvas) főképen az iskola számára való az efféle összefoglaló munka, azt ez a kötet is bizonyítja anyagával s az anyag földolgozásának módjával. Az iskola csak kész eredményeket közölhet tanítványaival, a tudomány vitái, problémái — az egyetemet nem számítva — ki vannak zárva az iskola falai közül. A dogmatizmus ha hiba a tudományban, nem hiba a pædagogióban és didaktikában mint gyakorlati mesterségben. Azért a magyar iskola csak örömmel üdvözölheti e

* Ismertetését lásd a Magyar Pædagogia 1903: 4. számában.